

Сегодняшняя ситуация требует детального осмысления, так как мы очень плохо представляем себе действительную потребность в образовании современного общества. В прежней модели Советского Союза, образование в естественнонаучной сфере было подчинено в первую очередь проблемам “обороны” (точнее сказать, военно-промышленного комплекса) и в гораздо меньшей мере – проблемам народного хозяйства. Что же касается гуманитарных дисциплин, то они все были подчинены задачам внедрения и укрепления известной государственной идеологии. Сегодня ситуация совершенно иная, но не очень ясно, какая именно. Обнаруживать ее приходится во многом вслепую, создавая одни учебные заведения или их подразделения и закрывая другие. Внутреннего научного поля у нас практически нет, отсутствуют научные школы, сообщества специалистов и многое другое. В этих условиях грамотными учеными становятся только те, кто оказывается способен посвятить значительное количество усилий в освоении своей науки, основываясь почти исключительно на собственном энтузиазме. Едва ли такое положение дел может считаться нормальным. Мы и сами-то уже не верим в науку и ее необходимость в той мере, в какой верил в нее К. Твардовский. Остается главный вопрос: кому и зачем сегодня нужна наука? Только это позволит ответить на вопрос – какой она должна быть, а стало быть, каким должно быть и образование.

Ольга Целякова

Запорізька державна інженерна академія,
м. Запоріжжя

ОСОБЛИВОСТІ ДУХОВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Кризовий стан, що переживає зараз наше суспільство, заважає зміцненню української духовності і вимагає здійснювати пошук ефективних засобів його подолання. Необхідними підставами задля виявлення оптимального шляху виходу з кризи є знання про чинники і закономірності виникнення даного явища, а також про фактори, які спроможні вплинути на покращення ситуації в Україні.

Духовність – поняття багатовимірне, багатоаспектне, тісно пов’язане з типом суспільства й мотивами ідеології та виховання. Для розуміння

духовності особи велике значення має розуміння витоків духовності, які не зосереджені в самому індивіді, але надзвичайно важливі для нього. За Гегелем – вони в абсолютному дусі, що втілюється в народах; В.Соловйовим – людину духовністю наділив Бог. Особа не може бути ізольованою від суспільства і його процесів, духовність особи тісно пов'язана з духовністю самого суспільства. Трансформація суспільства є діяльністю людини і має певні закономірності розвитку. Суспільство взагалі не може існувати без індивідного як початку будь-якої зміни, будь-якого соціального поступу, який започатковується індивідом. Стан суспільства визначають рівень освіти, духовності, рівень буття (побуту), рівень життя кожної особи й усіх представників суспільства. Як відзначає В.Табачковський, продуктивна праця неможлива без певного рівня освіченості, культури, порядності тощо. Саме духовна криза суспільства спричиняє деструктивні процеси в його економічних структурах. Про це доволі докладно писали П. Сорокін, К.Ясперс, А.Тойнбі, інші філософи .

У становленні духовного світу людини підкреслюються внутрішні переживання й особисте ставлення до проблем. Незаперечним є той факт, що об'єктивні характеристики інформаційного суспільства (виробництво інформації, надбання знань, зростання ролі процесів управління, створення штучної реальності) можуть впливати як позитивно, так і негативно на створення духовної культури особистості. Так зміна характеру економічних, політичних, соціальних відносин стала основою дегуманізації суспільства. Сьогодні реальністю стала маніпулювання свідомістю людей. Недаремно ЗМІ вважають четвертою владою в суспільстві. В соціально-психічному аспекті людина інформаційного суспільства потерпає від руйнації свого природного ритму і циклу. В морально-етичному аспекті людина страждає від втрати цінності живого спілкування, емпатії, порозуміння. В соціально-історичному аспекті вона переймається пошуком нових ідеалів і цінностей, що обумовлений зведенням класичного типу раціональності до логічно завершеної форми. Таким чином, буде позитивним чи негативним вплив інформаційного суспільства на розвиток особистості, залежить від її здатності зорієнтуватись в нових умовах, від прагнення відкривати і будувати нові смисли, усвідомлювати власну відповідальність за своє життя. Саме від розгортання цих засад буття особистості залежить становлення її духовної культури.

Становлення духовності в особистості в сучасному українському суспільстві несе на собі відбиток світових глобалізаційних і трансформаційних процесів в українському суспільстві та ґрунтується на самотутньому національному менталітеті. Глобалізаційні процеси в світі, маючи негативні наслідки і позитивні перспективи для розвитку людства, так само відбиваються

і на розвитку окремої особистості. Під негативним наслідком маємо на увазі посилення нерівності розвитку національних спільнот. Стрімкий технічний і технологічний прогрес перетворив країни зі стабільними показниками соціально-економічного розвитку в ще спроможні, а країни третього світу занурюються в ще більші злидні. Економічний розвиток країни складає підґрунтя для розвитку особистості, обумовлюючи наявність сили і часу, якими людина може скористатися. До того ж глобалізаційні процеси за допомогою всесвітньої інформаційної мережі (internet), загального світового ринку, світових економічних і політичних об'єднань (МВФ, ВТО, світовий банк) “розмивають” державні кордони, зменшуючи вплив національної самоідентифікації людини, як важливу засаду розвитку особистості. Особистість опиняється в ситуації, коли національна самоідентифікація ускладнюється, а механізми планетарної ще не усвідомлені. На особистість це впливає негативно, порушуючи її орієнтацію в соціальному просторі. Стосовно глобальної позитивної перспективи зазначимо, що негативні наслідки змін, які відбулися, мають бути подолані в процесі утворення єдиної планетарної спільноти. Єдина планетарна спільнота в майбутньому має стати носієм нового історичного типу духовної цілісності людства, який, ґрунтує свої засоби в коеволюційній діяльності людини.

Трансформаційні процеси в українському суспільстві розвиваються в контексті глобалізаційних процесів і мають неоднозначний вплив на становлення духовної цілісності особистості. Трансформація суспільства означає трансформацію усвідомлення духовності і те, що нові економічні, політичні і соціальні реалії потребують переосмислення засад сучасного соціального буття. У цілому ж, глобалізаційні процеси в світі і, трансформаційні в українському суспільстві, знаменують перехід від закритого до відкритого типу суспільства. Цей процес передбачає накопичення кардинальних змін, зокрема в системі духовного. В такій ситуації самоорганізаційні процеси становлення духовної цілісності особистості в українському суспільстві набувають певних особливостей: нерівність можливостей для саморозвитку; ускладнення національної самоідентифікації; збільшення об'єму інформації ускладнює процес формування і вибору шляхів саморозвитку.

Отже, умови глобалізаційного світу і інформаційне суспільства, ускладнюють становлення духовності особистості, а з іншого, мають потенційні можливості зміцнення її позицій у всій системі духовного. Особливості становлення духовності особистості, обумовлені українською ментальністю. Духовне зростання людини неможливе без усвідомлення своєї національної особливості і приведення її у відповідність з розвитком суспільства і світу. Це

означає, що історичний досвід українського народу, в якому загартувалися ідеали свободи, віри, індивідуалізму, гумору, оптимізму додає особливостей становленню духовної культури громадянина України. Історична доля українського народу склалася так, що досвід української державності віддалений у часі і недостатній у сьогоденні, додає сучасному українцю колориту, спрямованості і самобутності, творчості, самостійності, але ці прекрасні якості в своїх крайностях перетворюються на індивідуалізм, який заважає розумним колективним тенденціям і суспільному будівництву. Таким чином, складності становлення духовної цілісності сучасного українця обумовлені особливостями ментальності, глобалізаційними і трансформаційними процесами суспільства. Але ці ускладнення і труднощі пояснюються зростанням ролі особистості в системі духовного. В зв'язку з цим актуалізується питання механізмів становлення духовної культури особистості в умовах сучасного українського суспільства.

Отже, інформація є невід'ємною складовою духовного світу людини, вона здійснює рух від матеріального до ідеального і навпаки. В інформаційній взаємодії матеріального і духовного досягається узгодженість дій людини, здійснюється інформаційна саморегуляція її організму. Процес переробки інформації надав самостійності інформаційному процесу, суттєво змінивши його спрямованість.

Пошуки шляхів оптимізації процесів становлення духовної цілісності особистості в сучасному українському суспільстві треба проводити в сфері здійснення її інформаційної діяльності. Загальною проблемою, яка ускладнює оцінювання інформації, є викривлення інформації. Викривлення об'єктивного змісту інформації відбувається з метою маніпуляції. Ступінь викривлення інформації, обумовлений станом самого суб'єкта, визначається рівнем адекватності сприйняття інформації.

Технології маніпулювання втілюється у життя через потужні канали ЗМК і ЗМІ, які, в найкращому випадку могли б впливати на свідоме включення людини в інформаційний процес, активізуючи культурний потенціал людства його використанням. На разі існують фактори на індивідуальному і соціальному рівні, які позитивно впливають на здійснення людиною інформаційної діяльності та протистоять викривленню інформації. Такими факторами є соціальний контроль та спрямованість особистості.